

Õiguskantsler

Raul Siem
Kose Vallavalitsus
vald@kosevald.ee

Teie nr

Meie 07.04.2025 nr 6-4/241994/2502502

Kose valla reovee kohtkäitluse nõuded ja kohustus tagada elanikele puhas joogivesi

Lugupeetud vallavolikogu esimees ja vallavanem

Kose valla Krei küla elanik pöördus õiguskantsleri poole murega, et tema ja mitme naaberkiinnistu puurkaevu vees on tuvastatud *coli*-laadsete bakterite põhjustatud reostus. Kaevuvesi on kasutuskõlbmatu olnud juba üle poole aasta. Inimene on pöördunud abi saamiseks nii Kose Vallavalitsuse kui ka Keskkonnaameti poole, kuid siiani pole välja selgitatud reostusallikat ja inimeste mure on lahendamata.

Palun vallal veel kord kaaluda võimalust teha piirkonna hüdrogeoloogiline uuring, et välja selgitada põhjavee reostuse ulatus ja võimalikud põhjused. Vald võib uuringu teostamise üle nõu pidada Keskkonnaameti spetsialistidega. Kui vald ei pea seda siiski vajalikuks, siis palun põhjendage oma otsust.

Valla ülesanne on korraldada veevarustuse ja kanalisatsiooniga seonduvat (kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 6 lg 1). Tuleb mõista, et kui inimestel puudub puhas joogivesi, siis ei saa nad selles kohas elada ning elanikud lahkuvad. Põhjavee saastumise korral võib juhtuda, et terve piirkond muutub elamiskõlbmatuks.

Puhta joogivee kättesaadavuse korraldamise kohustus tähendab ka seda, et kui inimesel ei ole temast mitteoleneval põhjusel võimalik joogivett enda kaevust võtta, siis tuleb vallal hoolitseda selle eest, et inimene ei jääks joogiveeta. Vald peab näiteks korraldama vee toomise inimese juurde, maksma vajadusel vee ostmiseks toetust või andma muul moel juurdepääsu puhtale veele. Sobivaim lahendus konkreetses olukorras sõltub peamiselt inimese abivajadusest. Selle kohustuse täitmata jätmise tagajärgi olen käsitlenud linnadele ja valdadele saadetud [ringkirjas](#).

Kose vald pakkus avaldajale võimalust tuua joogivesi Kose spordihoonest ja kasutada sealseid pesemisvõimalusi. Spordihoone jääb avaldaja kodust peaaegu nelja kilomeetri kaugusele ja ei ole seetõttu sobiv lahendus. Kui avalik joogiveevõtukoht jääb inimese elukohast liiga kaugemale, siis tuleb leida muid viise joogivee jagamiseks või hüvitada inimesele vee ostmise kulu.

Seetõttu palun vallal koos avaldajaga leida viivitamata sobivaim viis joogivee saamiseks, kuni Kose vald on välja selgitanud, kuidas on Krei küla joogivee reostus tekkinud, ning astunud samme reostuse kõrvaldamiseks.

Kose Vallavolikogu on 30.06.2022 määrusega nr 19 vastu võtnud [Kose valla reovee kohtkäitluse ja äraveo eeskirja](#) (edaspidi eeskiri). Paraku ei ole see eeskiri kooskõlas [veeseadusega](#) (VeeS) ja

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

[Eesti Vabariigi põhiseaduse](#) (PS) §-dest 3 ja 154 tuleneva seaduslikkuse põhimõttega. Mitmed eeskirja nõuded piiravad intensiivselt põhiõigusi (nt ettevõtlusvabadus, omandipõhiõigus) ja nende nõuete kehtestamiseks ei ole kohalikul omavalitsusel seaduslikku alust.

Eeskirjaga on kehtestatud ka nõudeid, mida ei ole võimalik õiguspäraselt täita. Seetõttu puudub kindlus, kas eeskirja järgitakse, kas selle alusel tehakse järelevalvet ja kas järelevalve on piisav.

Eeskirja vastuolule seadusega juhtis tähelepanu ka Keskkonnaamet oma protokollis, mis koostati pärast Krei küla reovee kohtkäitluslahenduste kontrollimist. Keskkonnaamet märkis, et mõnes Kose valla piirkonnas on põhjavesi nõrgalt kaitstud, mistõttu ei ole lubatud sinna rajada septikuid, kus kogu reovee (sh vesikäimlast pärit reovee) puhastamine toimub üksnes mehaaniliselt. Kose valla reovee kohtkäitluse ja äraveo eeskiri selliseid piirkonna eripärasid ei käsitle.

Euroopa Inimõiguste Kohtu lahendite kohaselt on avalikul võimul kohustus võtta mõistlikke ja piisavaid meetmeid, et kaitsta inimesi tõsise keskkonnareostuse eest, eriti teadaoleva reostuse korral.¹ Inimesel endal ei ole kuigi suuri võimalusi tagada joogivee kvaliteeti või kaitsta põhjavett ulatusliku reostuse eest. Riigi ja kohaliku omavalitsuse sekkumine on vajalik, sest riik ja vald saavad kehtestada reoveekäitlusele nõudeid, teha järelevalvet, rajada ja hooldada taristut ning tasakaalustada erinevaid huve. Õigus puhtale joogiveele on lahutamatult seotud ka PS § 28 lõikes 1 sätestatud õigusega tervise kaitsele. PS § 53 järgi peab igaüks säästma elu- ja looduskeskkonda ning keskkonna kahjustamine on keelatud.

Palun andke hiljemalt 15. maiks teada:

- 1) mida teeb vald Krei küla kaevuvee reostuse põhjuse väljaselgitamiseks ning puhta joogivee tagamiseks;
- 2) millal ja kuidas viib Kose Vallavolikogu reovee kohtkäitluse eeskirja seadustega kooskõlla.

I. Eeskirja seaduse ja põhiseadusega kooskõlla viimine

1. Eeskirja § 2 lõikes 2 on määratletud mitmeid eeskirjas kasutatud termineid, mis on lahti seletatud seadustes. Eeskirjas on ka viide, et selles kasutatakse termineid seaduste ning nende rakendusaktides sätestatud tähenduses (§ 2 lg 1). Seadustes ja ministri määrustes määratletud mõistete sisu ülekordamine teistsuguses sõnastuses tekitab segadust ja ei ole vajalik. Näiteks on eeskirjas purgimissõlme asemel kasutatud terminit purgla ja omapuhasti määratlus ei vasta VeeS §-s 96 sätestatule.

Seaduse terminite määрусesse ümberkirjutamise asemel tuleks eelistada seaduses esitatud terminitele viitamist.

2. Eeskirja § 3 lõikes 4 on öeldud, et reoveekogumisalal asuva tarbimiskoha omanik või valdaja, kelle kohtkäitlussüsteem ei ole nõuetekohane, peab liituma ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga või rajama nõuetekohase reovee kogumismahuti ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kavas märgitud tähtjaks.

[Ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni seaduse](#) (ÜVVKS) § 17 lõike 3 järgi ei ole ühisveevärgi ja -kanalisatsiooniga liitumise tingimuseks see, kas reovee kohtkäitlussüsteem vastab nõuetele.

¹ Vt näiteks keskkonnahäiringuid käsitlevaid EIK lahendeid: 09.12.1994, 16798/90, [Lopez Ostra vs. Hispaania](#) ja 09.06.2005, 55723/00, [Fadeyeva vs. Venemaa](#), 10.02.2011, 30499/03, [Dubetska jt vs. Ukraina](#) ja 24.01.2019, 54414/13, [Cordella jt vs. Itaalia](#), milles EIK käsitles riigi kohustusi seoses tööstusreostuse mõjuga tervisele ja elukeskkonnale.

Ühiskanalisatsiooniga liitumise kohustus võib seaduse järgi tekkida ka sel juhul, kui ühiskanalisatsiooniga liitumine on muutunud võimalikuks. ÜVVKS § 17 lõike 4 järgi ei ole ühiskanalisatsiooniga liitumine siiski kohustuslik, kui joogivesi ja reovee kogumine ning puhastamine on tagatud muul viisil, mis vastab veeseaduse alusel kehtestatud nõuetele.

3. Eeskirja § 3 lõige 6 lubab hajaasustusega alal kasutada lekkekindlaid reovee kogumismahuteid ja olenevalt asukoha tingimustest immutada vähemalt mehaaniliselt puhastatud reovesi pinnasesse.

VeeS § 124 lõike 6 järgi võivad elanikud rajada omapuhasti või kasutada lekkekindlaid kogumismahuteid, kui nende kinnistul puudub ühiskanalisatsioon. Reovee omapuhasti on puhasti, mille projekteeritud reostuskoormus on kuni 50 inimekvivalenti (VeeS § 96). Omapuhastiks võib olla kas septik, kus reovee puhastus toimub mehhaaniliselt, või biopuhasti, mis puhastab reovee bioloogiliselt.

Kuna Kose vallas on suures osas nõrgalt kaitstud või kaitsmata põhjavesi (põhjavee kaitstuse kaart on leitav [Keskkonnaportaalis](#)), tuleb heitvee pinnasesse immutamisel lähtuda keskkonnaministri 08.11.2019 määruse nr 61 „[Nõuded reovee puhastamise ning heit-, sademe-, kaevandus-, karjääri- ja jahutusvee suublasse juhtimise kohta, nõuetele vastavuse hindamise meetmed ning saasteainesisalduse piirväärtused](#)“ § 8 lõikes 1 sätestatud tingimustest. Selle määruse kohaselt on kaitsmata ja nõrgalt kaitstud põhjaveega aladel lubatud pinnasesse immutada vaid bioloogiliselt puhastatud heitvett (määruse § 8 lg 1 p 4). Nõrgalt kaitstud põhjaveega aladel võib immutada pinnasesse vähemalt mehaaniliselt puhastatud halli vett, kui puhastatakse ainult olmereovett (määruse § 8 lg 1 p 3). See tähendab, et vesikäimla reovesi tuleb koguda eraldi lekkekindlasse kogumismahutisse ja seda tühjendada. Nõrgalt kaitstud põhjaveega alal ei tohi kompostida ka kuivkäimla sisu. Kose valla reovee kohtkäitluse eeskiri ei ole nende nõuetega kooskõlas.

4. Eeskirja § 4 lõige 2 lubab kinnistule paigaldada üksnes sertifitseeritud reovee kogumismahuti või omapuhasti.

Seda nõudes Kose vald sisuliselt keelab selliste kogumismahutite ja omapuhastite paigaldamise, mis on mujal Eestis ja Euroopa Liidus lubatud. Euroopa Liidu õigusaktide kohaselt võib turule lasta ja kasutusele võtta toote, mis vastab Euroopa Liidu õigusakti nõuetele ja mille nõuetele vastavus on ettenähtud korras tõendatud. Liikmesriikidel ei ole võimalik kehtestada lisanõudeid. Vallal ei ole seaduse järgi õigust sellist nõuet kehtestada ning selleks ei ole ka vajadust.

Reovee kohtkäitluseks kasutatavad tooted on ehitustooted. Ehitustoodetele esitatavad nõuded tulenevad [ehitustoodete määrusest \(EL\) nr 305/2011](#) (alates 08.01.2026 kohaldub [ehitustoodete määrus \(EL\) 2024/3110](#)) ja [toote nõuetele vastavuse seadusest](#). Euroopa Liidu õiguse kohaselt ei tõendata toote nõuetele vastavust sertifikaadiga, vaid tootja koostatud toimivus- ja vastavusdeklaratsiooniga ja tootele või selle pakendile lisatud CE-märgisega (mis kinnitab, et toode vastab tehnilistele nõuetele ja standarditele).

Kose valla eeskirjas ei ole ka täpsustatud, milliste nõuete järgi peavad omapuhasti ja kogumismahuti olema sertifitseeritud. Esitades sertifitseerimise nõude, peab olema selge ka see, milliste nõuete kohaselt tuleb sertifitseerida.

5. Vald on eeskirjaga kehtestanud mitmeid nõudeid reovee kogumismahuti ja omapuhasti paigaldamisele ja kasutusele võtmisele. Muu hulgas reguleerib eeskiri reovee kogumismahuti ja omapuhasti ehitamiseks ja kasutusele võtmiseks ette nähtud ehitus- ja kasutusteatiselise menetlust.

Enamikku neist nõuetest ei pea kehtestama kohaliku omavalitsuse määrusega, sest need on juba sätestatud ehitusseadustikus, veeseaduses ja nende alusel antud ministri määrustes. Kohalikul omavalitsusel ei ole seaduse järgi volitust reguleerida seda, mis on seadusega juba reguleeritud.

Eeskirja § 6 lõigetest 2 ja 3 võib järeldada, et omapuhasti rajamiseks peab igal juhul olema koostatud ehitusprojekt. Ehitusseadustiku järgi see nii ei ole.

EhS lisas 1 ja 2 on eraldi käsitletud isikliku majapidamise tarbeks paigaldatud reovee kogumismahutit ja reoveepuhastit. Nende paigaldamiseks piisab ehitus- ja kasutusteatise esitamisest, ehitusprojekti seadus ette ei näe. Ehitusteatist koos ehitusprojektiga nõutakse üksnes kuni 50 inimekvivalendi suuruse jõudlusega reoveepuhasti paigaldamiseks, mis ei ole isikliku majapidamise reoveepuhasti. Seadus eristab reoveepuhasti rajamisel loakohustust teatisekohustusest, mis sõltub sellest, kui suur on reoveepuhasti jõudlus. Kui puhasti jõudlus on 50 inimekvivalenti või rohkem, nõutakse juba ehitusluba.

Eeskirja § 6 lõigetes 2 ja 3 on esitatud nõuded omapuhasti ehitusprojekti koostamisele. Ehitusseadustiku kohaselt saab ehitusprojekti nõuda üksnes juhul, kui nõutakse ehitusteatise või kasutusteatise esitamist koos ehitusprojektiga ja kui nõutakse ehitus- ja kasutusluba. Sellistel juhtudel peab ehitusprojekt olema koostatud vastavalt majandus- ja taristuministri 17.07.2015 määrusele nr 97 „[Nõuded ehitusprojektile](#)“. Ehitusseadustik ei näe ette võimalust, et ehitusprojektile saab nõudeid kehtestada ka kohalik omavalitsus.

Kahtlemata on vajalik, et omapuhasti projekteriks selleks vajalike teadmiste ja oskustega isik. Samas tuleb silmas pidada, et ehitusloa kohustuseta omapuhasti rajamiseks ei ole tarvis tõendada pädeva isiku kvalifikatsiooni (vt EhS § 23 lg 5, § 24 lg 2 p 2).

Eeskirja sätetest võib järeldada, et ka isikliku majapidamise tarbeks paigaldatava omapuhasti paigaldamisel tuleb järgida kõiki eeskirjas omapuhastile kehtestatud dokumenteerimise nõudeid. Ehitusseadustiku lisades on selle kohta ette nähtud erandid.

Peale selle on reoveepuhasti asukoha valiku tingimused ja nõutavate kujade ulatuse kehtestanud keskkonnaminister 31.07.2019 määrusega nr 31 „[Kanalisatsiooniehitise planeerimise, ehitamise ja kasutamise nõuded ning kanalisatsiooniehitise kuja täpsustatud ulatus](#)“. Kohaliku omavalitsuse volikogul pole volitust ega vajadust kehtestada selliseid nõudeid oma eeskirjaga.

6. Eeskirja § 8 lõike 1 järgi peab purgimisteenust osutav ettevõtja olema registreeritud äriregistris ja tema tegevusala peab olema registreeritud majandustegevuse registris (EMTAK) koodiga 37001 (kanalisatsioon ja heitveekäitlus).

Äriregistri kanne ei seonu reovee kohtkäitlemisega ja see ei puuduta ka purgimise kvaliteeti. Äriregistri kanne ei taga, et registreeritud isik täidab nõudeid, ega kajasta ka isiku võimekust. Äriregistris registreerimise nõue võib mõnel juhul osutada sisuliselt tegevuskeeluks, sest see kohustab purgimisteenuse pakkumiseks valima sellise tegevusvormi, mis võimaldab ettevõtte registreerida äriregistris.

Põhiseaduse kohaselt on isikutel õigus vabalt valida tegevusala ja tegeleda ettevõtlusega (PS §-d 29 ja 31). Neid põhiõigusi võib seadusega piirata. Kõnealuse juhtumi kohta sellist piirangut seaduses ei ole. Ükski seadus ei anna ka volitust kehtestada sellist piirangut kohaliku omavalitsuse määrusega.

Ettevõtjal ei ole võimalik enda tegevusala majandustegevuse registris registreerida. Ta saaks seda teha vaid siis, kui seadus talle selle kohustuse paneb ([majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse](#) (MSÜS) § 14 lg 1). Ükski seadus ei nõua, et purgimisteenust osutav ettevõtte peaks end registreerima majandustegevuse registris. Kui järgida eeskirjas esitatud nõuet, ei saaks ükski ettevõtja Kose vallas purgimisteenust osutada. Samas on põhjavee kaitsmiseks vaja reovee kogumismahuteid tühjendada nõuetekohaselt ning selleks on vastava teenuse osutamine ja kasutamine hädavajalik.

7. Eeskirja § 8 lõike 4 järgi peab Kose vallas purgimise teenust osutav ettevõtja registreerima end Kose Vallavalitsuses. Registreering kehtib kuni kolm aastat. Lisaks on eeskirja §-s 9 sätestatud sellise registreerimise menetlusnõuded ja §-s 10 vedaja kaardi nõue.

Nende sätetega on vald kehtestanud sisuliselt tegevusloa nõude (MSÜS § 16 lg 2), kuigi seadus ei anna vallale õigust seda nõuet kehtestada. Tegevusloa nõue piirab ettevõtlusvabadust (PS § 31) ja selleks peab olema seadusest tulenev volitus. Vallal ei ole volitust kehtestada nõudeid ka majandustegevusele (MSÜS § 6 lg 1). Üldjuhul on tegevusluba tähtajatu, tähtaja kehtestamine võib olla õigustatud üksnes erandjuhtudel ning see peab tulenema seadusest (MSÜS § 24).

II. Soovitused reostusallika väljaselgitamiseks ja puhta joogivee tagamiseks

8. Vallal tuleb jälgida, et joogivee kaitseks kehtestatud eeskiri vastaks seadustele, ning tal tuleb hoolitseda ka selle eest, et täidetakse seadusi, ministri määruseid ja eeskirja. Vald peab järelevalve kaudu tagama, et tema territooriumil kasutatavad reovee kogumise lahendused vastaksid õigusaktides kehtestatud nõuetele ja arvestaksid piirkonna eripärasid (nt põhjavee kaitstust). Valla pädevuses on ka kontrollida, kas reovee kohtkäitlusrajatiste kasutamisel järgitakse õigusaktide nõudeid. See tähendab, et vallal on õigus kontrollida selliste rajatise lekkekindlust ning vajadusel nõuda nende hoolduspäeviku ja reovee äravedu tõendavate dokumentide esitamist. Need õigused on Kose vald sätestanud ka oma eeskirjas (eeskirja §-d 7 ja 12).

9. VeeS § 88 lõike 1 kohaselt peab vald tagama puhta joogivee kättesaadavuse. Sama sätte järgi on valla ülesanne ka välja selgitada põhjused, miks puhas joogivesi ei ole inimesele kättesaadav ja kuidas on võimalik seda olukorda parandada.

10. Keskkonnaamet kontrollis Krei küla viie kinnistu puurkaevude vett (kontrollkäigud toimusid 11.10.2024 ja 16.10.2024) ja veeproovide analüüs näitas, et reostunud on avaldaja puurkaevu vesi ja veel kolme kinnistu kaevu vesi. Seega ei ole probleem ühel kinnistul, vaid reostus on ulatuslikum. Kas reostus ulatub Krei külast kaugemale, selle kohta praegu teave puudub, sest teadaolevalt ei ole seda uuritud.

11. Tuvastatud asjaolude põhjal andis Keskkonnaamet Kose vallale suunised ja korralduse edasiseks tegevuseks. Põhjavee kaitse tagamiseks peavad kinnistute omanikud septikutes väljavoolu sulgema, septikuid regulaarselt tühjendama ja seda vallale tõendama. Nende suuniste andmist kinnitas Keskkonnaamet õiguskantsleri nõunikule 17.02.2025 kirjas (nr 14-8/25/2868-2).

12. Kose vald selgitas õiguskantsleri nõunikule, et avaldaja kinnistuga külgnevatele kinnistutele on paigaldatud septikud, milleks Kose vald väljastas ehitusloa ja kasutusloa. Kahel ülejäänud Keskkonnaameti kontrollitud kinnistul asuvate septikute kohta ehitisregistris andmed puuduvad.

Krei küla asub nõrgalt kaitstud põhjaveega alal, mis tähendab, et seal on lubatud kasutada vaid reovee bioloogilist puhastamist biopuhastiga või olmereovee mehaanilise puhastamise korral eraldi lekkekindlat kogumismahutit vesikäimla reovee kogumiseks. Nii on sätestatud keskkonnaministri 08.11.2019 määruse nr 61 § 8 lõike 1 punktides 3 ja 4. Kõnealustel kinnistutel asuvad imbväljakuga septikud ei ole seega nõuetekohased ega sobi sellesse piirkonda. Kose vald ei ole sellele vaatamata teinud kinnistute omanikele ettekirjutust septikutest väljavoolu sulgemiseks.

13. Ei saa välistada, et reostus on tekkinud just ebakorreksete reovee kogumise lahenduste tõttu. See tuleb vallal (vajadusel koostöös Keskkonnaametiga) viivitamata välja selgitada, et vältida edasist põhjavee reostamist ja joogikõlbmatu vee tarbimisest tekkida võivaid tervisekahjusid. Kose vald peab tagama, et reovee kogumise lahendused ja nende kasutamine vastaksid õigusaktides kehtestatud nõuetele ega ohustaks joogivett.

14. Kose vald kinnitas 21.03.2025 vastuses õiguskantsleri nõunikule, et kõnealuse viie kinnistu omanikud esitasid vallale tõendid reovee äraveo kohta. Keskkonnaameti kontrolli ajal 2024. aasta oktoobris kinnistute omanikel äravedu tõendavaid dokumente esitada ei olnud.

Kose valla eeskirja § 7 lõike 7 järgi on omapuhasti omanikul kohustus vähemalt kord aastas kontrollida omapuhasti seisukorda ja pidada selle kohta hoolduspäevikut. Kui kinnistute omanikud ei esita eeskirja kohaseid dokumente või on tekkinud kahtlus, et need dokumendid ei vasta nõuetele või on fiktiivsed, siis on vallal võimalik kohapeal kontrollida, kas septikuid on hooldatud ja piisava sagedusega tühjendatud.

Puhas joogivesi on inimestele ja kogukonnale väga vajalik. Seetõttu tuleb vallal kontrollida esitatud tõendeid (sh purgimist kinnitavad dokumendid) põhjalikult ning tagada seeläbi esitatud andmete usaldusväärsus. Vajadusel saab näiteks esitada reovee vastu võtnud isikule ja purgimissõlmele järelepärimisi ning võrrelda saadud teavet. Kui Keskkonnaameti kontrolli ajal ei esitatud purgimise kohta tõendeid, kuid need toodi sama perioodi kohta hiljem, siis ei ole välistatud, et esitati valeandmeid.

15. Vallal tuleb veenduda, et septikud vastaksid nõuetele. Seega ei piisa oletamisest, et 2022. aastal kasutusele võetud septikud on töökorras ja hooldatud. Pealegi, kahe ülejäänud kinnistu septikud on rajatud vähemalt kümme aastat tagasi ning ehisregistris nende kohta andmeid ei ole.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Teadmiseks: avaldaja, Keskkonnaamet